

Josée Coenen en Marion Nout

Woorden in prenten

Nt2-lessen bij vijf bekende prentenboeken

Inhoud

- 5** Voorwoord
- 6** Inleiding
- 10** Werkwijze en lesonderdelen

Prentenboeken

- 14** Rupsje Nooitgenoeg
- 40** Wil je mijn vriendje zijn?
- 68** Over een kleine mol die wil weten wie er op zijn kop gepoept heeft
- 94** Welterusten, Kleine Beer
- 120** Max en de Maximonsters

Bijlagen

- 146** Beschrijvingen downloads
- 147** Overzicht coöperatieve werkvormen
- 148** Gebruikte termen en tekens

- 149** Literatuur

Bij dit boek horen geluidsbestanden en digitale bijlagen die te printen zijn. Deze bestanden kun je gratis downloaden bij de aanschaf van dit boek.

- Ga naar shop.bazalt.nl en zoek 'Bijlagen Woorden in prenten'.
- Leg ze in je winkelwagen en ga naar de kassa.
- Vul je gegevens in of maak een account aan.
- Reken af met kortingscode **WIP20210021**.

De digitale bijlagen/geluidsbestanden verschijnen dan in je account. Daar kun je ze downloaden en opslaan op je eigen computer.

Uitgave

Woorden in prenten (herziene uitgave) bestaat uit dit boek, geluidsfragmenten en bijlagen die te downloaden zijn via shop.bazalt.nl (zie bladzijde 4).

De oorspronkelijke uitgave bestond uit twee boeken met lessen voor tien prentenboeken. In deze hernieuwde druk hebben we ervoor gekozen om dat aantal terug te brengen tot lessen voor de vijf meest gelezen prentenboeken uit die reeks van tien. Dat zijn:

- *Rupsje Nooitgenoeg*
- *Wil je mijn vriendje zijn?*
- *Over een kleine mol die wil weten wie er op zijn kop gepoept heeft.*
- *Welterusten, Kleine beer*
- *Max en de Maximonsters*

Doelgroep

Leerkrachten met anderstalige kinderen

Dit boek is allereerst gericht op leerkrachten in het primair onderwijs die lesgeven aan anderstalige kinderen in de onderbouw, en dan vooral aan beginnende leerders van het Nederlands. Veel anderstalige kinderen zijn weliswaar in Nederland geboren, maar de beheersing van het Nederlands kan enorm variëren wanneer het kind op de basisschool komt: van geen Nederlands tot goed Nederlands. *Woorden in prenten* is ook geschikt voor leerkrachten in opvangklassen voor anderstalige kinderen, de zogenoemde nieuwkomers, die immers ook beginnende leerders van het Nederlands zijn.

Leerkrachten met ‘taalzwakke’ kinderen

Sommige onderdelen uit de woordenschatlessen kun je ook gebruiken voor zogenoemde ‘taalzwakke’ Nederlandstalige kinderen, door de extra aandacht die uitgaat naar woordenschat. Het accent ligt dan meer op het aanbieden en oefenen van inhoudswoorden en op de verwerkingsopdrachten.

Doelen

Met *Woorden in prenten* beogen we het volgende:

- Allereerst willen we de Nederlandse woordenschat van anderstalige kinderen op een natuurlijke en plezierige wijze uitbreiden. Dit doen we door vijftig complete lessen aan te bieden: vijf lessen per prentenboek. Hiermee kan de leerkracht de actieve Nederlandse woordenschat van anderstalige kinderen met ongeveer 375 woorden uitbreiden.
- De woorden die we aanbieden en aanleren zijn **inhoudswoorden** en **functiewoorden**.
 - Inhoudswoorden als zelfstandige naamwoorden, werkwoorden en bijvoeglijke naamwoorden komen voort uit het thema van het prentenboek.
 - Functiewoorden als lidwoorden, voornaamwoorden en bijwoorden vormen de bouwstenen van een taal en komen in alle teksten voor. Deze functiewoorden bieden we expliciet aan. Bovendien leren we de kinderen uitdrukkingen, vaste combinaties van woorden, zoals *dank je wel* of *welterusten*.

Achtergrond

Ieder kind houdt ervan dat de leerkracht prentenboeken voorleest in de klas. Door het voorlezen breidt het kind ongemerkt zijn ervaringswereld uit en neemt zijn woordenschat toe. Bovendien is het kind zo beter voorbereid op het leren lezen en begrijpend lezen.¹

¹ De Blauw (1988) en Appel en Vermeer (1997).

Voorlezen aan anderstalige kinderen heeft hetzelfde doel. Alleen begrijpt een anderstalig kind niet altijd wat er verteld wordt in het Nederlands. Onderzoek² heeft laten zien dat een kind 90 procent van de woorden uit een tekst of een verhaal moet kennen om tot een redelijk begrip te komen. Deze woorden beheerst een anderstalig kind meestal niet. Om wel tot dit begrip te komen, dient de leerkracht woordenschatlessen Nederlands te geven **voorafgaand** aan het voorlezen van het prentenboek.

Na afloop van deze lessen kan de leerkracht met meer plezier de oorspronkelijke prentenboeken voorlezen, omdat de anderstalige kinderen deze Nederlandse tekst nu beter begrijpen. Nu genieten de kinderen duidelijk meer van de verhalen.

In totaal kan een leerkracht met een vereenvoudigd prentenboek de anderstalige kinderen 75 tot 80 woorden en uitdrukkingen per week aanleren.

Keuze van de prentenboeken

Voor deze uitgave hebben we vijf klassieke prentenboeken bijeengebracht waarvan we verwachten dat ze in de meeste scholen aanwezig zijn. Onze keuze voor deze boeken werd mede bepaald door de literaire kwaliteit en door het feit dat de illustraties de tekst ondersteunen. Deze illustraties helpen anderstalige kinderen bij het leren van de Nederlandse benamingen voor concepten die zij in hun moedertaal hebben.

Het vereenvoudigen van teksten

De oorspronkelijke, veelal literaire tekst van een prentenboek is te moeilijk voor een beginnende leerder van het Nederlands. Het vereenvoudigen van de tekst is dan ook noodzakelijk om potentiële moeilijkheden voor anderstalige kinderen eruit te halen.

Zo kunnen anderstalige kinderen bijvoorbeeld de betekenis van veel onvoltooid verledentijdsvormen niet herkennen, omdat ze die woorden nog niet geleerd hebben, zoals *zag* van *zien*, *lag* van *liggen*, *werd* van *worden*. Dat leidde tot de volgende vereenvoudigingen:

- het veranderen van de onvoltooid verleden tijd in de onvoltooid tegenwoordige tijd: *zag* wordt *ziet*;
- het veranderen van het persoonlijke en bezittelijke voornaamwoord (*hij*, *zij*, *zijn*, *haar*) in het zelfstandig naamwoord: *hij* wordt *de rups*; *hun grot* wordt *de grot van de beren*. Soms laten we voornaamwoorden wel staan, maar dan leren we die expliciet aan;
- allerlei verwijzende functiewoorden als *het*, *dat*, *deze*, *die*. Deze hebben we gewijzigd in het expliciet noemen van de verwijzing;
- bij de verschillende bijwoorden *er* hebben we steeds de verwijzing expliciet gemaakt of de zin aangepast;
- zinnen die niet afgebeeld zijn en niet heel noodzakelijk zijn voor het verhaal, hebben we weggelaten.

Zo ontstonden vereenvoudigde prentenboekteksten van elk ongeveer 75 tot 80 verschillende woorden. Deze woorden leren we in de woordenschatlessen aan.

Woordenschat en didactiek

De woorden die we aanbieden en aanleren zijn zowel *inhoudswoorden* als *functiewoorden*. Door beide categorieën woorden te onderwijzen, kennen de kinderen de woorden grotendeels actief en begrijpen ze aan het eind van de vijf lessen de vereenvoudigde tekst helemaal: er is dan sprake van zogeheten 100 procent tekstdekking. Op deze wijze hebben de kinderen een succeservaring!

² Nation (1990) en Kuiken en Vermeer (2005).

De *didactiek* die we hier hanteren, kenmerkt zich door vijf stappen (of trappen³):

- Stap een: de leerkracht biedt het woord of de uitdrukking geïsoleerd aan.
- Stap twee: de kinderen nemen deel en wijzen aan.
- Stap drie: de kinderen zeggen na.
- Stap vier en vijf: de kinderen oefenen actief de woorden via allerlei verwerkingen.

Taalkunde

Naast de nadruk op inhoudswoorden én functiewoorden besteden we ook aandacht aan andere taalverschijnselen die belangrijk zijn voor anderstaligen, zoals:

■ de Nederlandse zinsstructuur

Met het gebruik van kleuren als achtergrond voor afbeeldingen, leggen we een basis voor het maken van zinsstructuren. Hierbij ligt de nadruk vooralsnog op de betekenis, zoals de verwijzingen naar personen, dieren en voorwerpen; naar handelingen; en naar plaats en tijd.

De kleuren zijn⁴:

- **geel** voor verwijzingen naar personen (**Wie?**)
- **bruin** voor verwijzingen naar dieren en dingen (**Wat?**)
- **paars** voor verwijzingen naar plaats en richting (**Waar?** en **Waarheen?**)
- **oranje** voor verwijzingen naar tijd (**Wanneer?**)
- **groen** voor verwijzingen naar hoedanigheid en maat (**Hoe?** en **Hoeveel?**)
- **rood** voor handelingen (**Doet/Doen?/Gebeurt?**)

Met deze kleuren en verwijzingen leggen we een fundament voor anderstalige kinderen om Nederlandse zinnen te maken. De boeken *Zien is snappen* en *De bovenkamer* gaan hiermee verder.⁵

■ het onderscheid in de lidwoorden *de* en *het*

De meeste zelfstandige naamwoorden krijgen in het enkelvoud het bepaald lidwoord *de*. Alleen de kleine groep zelfstandige naamwoorden die lidwoord *het* krijgt, vormt de uitzondering. Daarom leren we de *het*-woorden expliciet aan door voorwerpen of afbeeldingen een rode sticker te geven. Op deze wijze zien de kinderen welke woorden binnen het thema het lidwoord *het* krijgen. Ook zien ze meteen dat de meeste voorwerpen het lidwoord *de* krijgen. De zogeheten *het*-woorden moeten de kinderen leren.

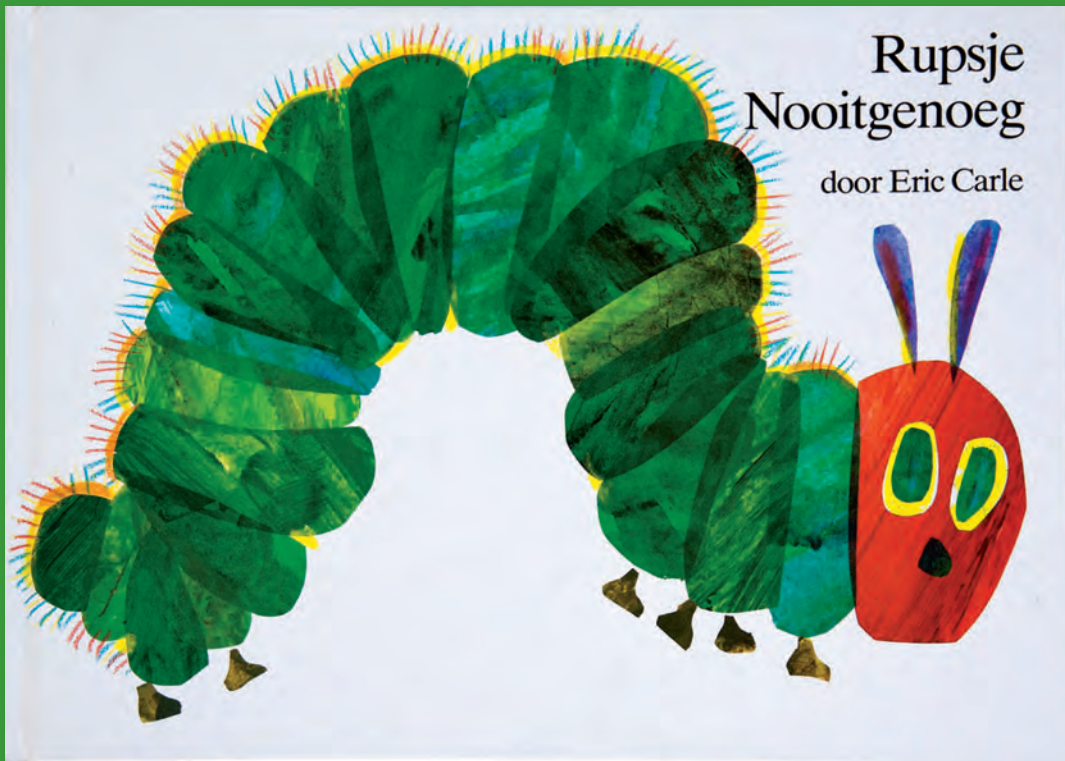
Let op: de **uitspraak** van het lidwoord *het* is **'t /ət/** en niet **het**. In de lessen geven we dit ook zo aan.

We leren de kinderen immers de spreektaal!

³ Ontleend aan de trappen in de didactiek van Maria Montessori.

⁴ Deze kleuren zijn gebaseerd op het Kleurensysteem van de J.C. Ammanschool te Amsterdam.

⁵ Zie blz. 150 voor meer informatie over *Zien is snappen* en *De bovenkamer*.

© Uitgeverij
J.H. Gottmer 1969

Inhoud

- 15 Beschrijving**
 - 15** – Titelbeschrijving
 - 15** – Vorm
 - 15** – Taal
 - 15** – Inhoud en thema

- 16 Voorbereiding**
 - 18** – Vereenvoudigde tekst¹
 - 18** – Doelgroep, doel en lesrooster
 - 18** – Benodigdheden

- 20 De lessen**
 - 20** – Les een
 - 24** – Les twee
 - 27** – Les drie
 - 30** – Les vier
 - 34** – Les vijf

- 38 Verder verloop**
 - 38** – Overzicht van het totaal aangeleerde woorden²
 - 38** – Evaluatie
 - 39** – Het oorspronkelijke prentenboek voorlezen

¹ De oorspronkelijke tekst vind je in de downloads die horen bij dit boek.

² In de downloads staan alle aan te leren woorden beschreven, ingedeeld naar woordcategorie en actief/passief.

Doelgroep Beginnende Nt2-leerders (groep 1 en 2/onderbouw, nieuwkomers)

Doel

Het aanleren van 56 inhoudswoorden en 35 functiewoorden. *Rupsje Nooitgenoeg* leent zich uitstekend om de dagen van de week aan te leren en allerlei tijdsaanduidingen zoals morgen, middag, avond, dag en nacht. Als we de passieve functiewoorden niet meerekenen, is het totaal aan te leren woorden 84. Een aantal functiewoorden zullen de kinderen wel kennen, waardoor we rond de 80 woorden zitten.⁴

Lesrooster⁵

De tijd per onderdeel is in minuten weergegeven. Voor de verschillende bewerkingen dien je zelf de tijd aan te geven (hier aangegeven met '-').

onderdeel:	dag: een	twee	drie	vier	vijf
woordenschat	15	15	15	15	15
verhaal vertellen	4	5	7	7	7
verwerkingen/zelfstandig werken	–	–	–	–	–
teken- en handvaardigheidsactiviteit	–	–	30	30	–
vervolg woordenschat	10	10	10	10	10
evaluatie	–	–	–	–	–

Benodigheden

Inrichten van het lokaal

- In de *boekenhoek* van de klas ligt het prentenboek en eventueel een versie in een andere taal of talen.
- Op de *thematafel* stal je alle voorwerpen en materialen uit die nodig zijn om de woorden aan te leren (zie afbeelding 1).
- Aan de *muur* hangen prenten of affiches uit het boek en teksten van versjes waar de aan te leren woorden in voorkomen.
- Etiketterwoorden (stroken met woorden bij de voorwerpen) hangen in de klas.
Op allerlei manieren 'zien' de kinderen dan de woorden uit het boek.

⁴ Zie blz. 38 voor een overzicht.

⁵ In de downloads staat een uitgebreid rooster om zelf in te vullen.

Taalkunde

- Een lint of anderszins voor de scheiding tussen de voorwerpen met het lidwoord *de* en voorwerpen met het lidwoord *het* (spreek uit 't).
- Rode stickers om op voorwerpen met het lidwoord *het* (spreek uit 't) te plakken.
- Afbeeldingen van Wat? (Rupsje), Waar? (op het blad, in de cocon) en Wanneer? (nacht en dag) om op platen Wat? (bruin), Waar? (paars) en Wanneer? (oranje) te plakken.

Voorwerpen en materialen

- Het prentenboek (in het Nederlands en indien mogelijk in de moedertaal van de kinderen).
- Kleurpotloden en/of kleurspoelen.
- De vereenvoudigde tekst van het verhaal (in de downloads).
- Alle woorden met de vormen van aanbieding (in de downloads).
- Het rooster (in de downloads) om nader in te vullen.
- Voorwerpen of afbeeldingen⁶ van de maan, een ei, een blad, de zon, een speelgoedrupe; een gat, een huis(je), een cocon, een vlinder; materiaal voor de dagen van de week; bouwblokken, dik touwtje, dun touwtje, dik boek en dun boek; cijferkaartjes.
- (Kunst-) etenswaren, of afbeeldingen van etenswaren⁶: een appel, twee peren, drie pruimen, vier aardbeien, vijf sinaasappels, stuk taart, een ijsje, een augurk, een stuk kaas, een worst (worstje), een lolly, een cake, een stuk meloen.
- Voor elk kind een schrift voor het beeldwoordenschrift.
- Indien mogelijk: een gesproken versie van de oorspronkelijke Nederlandse tekst.
- Indien mogelijk: een gesproken versie van het oorspronkelijke verhaal in de moedertaal van de kinderen.
- Liedjes over de dagen van de week.

Te maken materiaal⁶

Voor memorykaartjes, beeldwoordenschrift, leeswerkjes:

- Afbeeldingen van de maan en de zon, van nacht en dag, een ei, een blad, de rups, van morgen, middag en avond; van een buik, een gat, een huis(je), een cocon en een vlinder.
- Afbeeldingen van etenswaren: een appel, twee peren, drie pruimen, vier aardbeien, vijf sinaasappels, stuk taart, een ijsje, een augurk, een stuk kaas, een worst (worstje), een lolly, een cake, een stuk meloen.
- Memorykaartjes.
- Leeswerkjes, bestaande uit afbeeldingen met woordkaartjes (woordkaartjes in de downloads).
- Een duidelijke zwart-wit kopie als kleurplaat met afbeeldingen van *de maan*, *de zon*, *het blaadje*, *het ei* en *de rups*.
- Episodekaarten, twee sets van maximaal acht, een grote en een kleine set, voor bij het onderdeel *Verhaal vertellen*.
- Afbeeldingen met geluid op de computer.
- Indien mogelijk: vertalingen van woorden en uitdrukkingen.

Materiaal voor teken- en handvaardigheidsactiviteiten

- Voor de tekenactiviteit (les drie): voorbeeldblad (in de downloads), groen A4-papier; wit A3- en A4-papier, lijm, viltstift; per kind vijf cirkels van gekleurd papier met 6, 5, 4, 3 en 2 centimeter doorsnee.
- Voor de textielactiviteit (les vier): voorbeeldvlinder (in de downloads), stevig A4-tekenpapier of -karton, schaar, lijm, stof, draden wol of katoen in verschillende kleuren.

⁶ Gebruik voor de achtergrond van de afbeeldingen de kleuren zoals beschreven in de inleiding.

1

2

Organisatie

Groepje anderstalige kinderen zit in hoefijzer of kring.
Allerlei voorwerpen en materialen liggen op de thematafel.

Inleiding

Allereerst introduceer je het prentenboek. Je laat het prentenboek zien en wijst op de verteltafel; je vertelt alleen wie de hoofdpersoon is en je wijst op het omslag en noemt nu de titel *Rupsje Nooitgenoeg*. Dan laat je de hoofdpersoon zien, wijst op de afbeelding in het boek en je plakt de afbeelding van de rups op de bruine plaat. Zie afbeelding 2.⁷

Dan vertel je dat de rups eerst *op een blaadje* ligt. Je wijst op het blaadje en op de afbeelding in het boek en je plakt de afbeelding van het plaatje op de paarse plaat. Later plak je hier de afbeelding van de cocon, het huisje van de rups bij (*in de cocon*).

Dan vertel je dat als het boek begint *het nacht is*. Je plakt de afbeelding van de nacht op de oranje plaat en zegt: 'Het is nacht.' Later plak je hier de afbeeldingen van de dagen van de week bij (*op maandag*).

Lesdoel

Het aanleren van de volgende woorden:

woorden

de maan
de nacht
de dag
't ei

manier van aanbieden

voorwerp en afbeelding
afbeelding en zinnen zeggen: 'Het is donker. Het is nacht.'
afbeelding en zinnen zeggen: 'Het is licht. Het is dag.'
voorwerp en afbeelding en rode sticker⁸

⁷ Zie de inleiding voor de verantwoording van het gebruik van de kleuren.

⁸ Voorwerpen en afbeeldingen van voorwerpen die het lidwoord *het* krijgen, krijgen een rode sticker. Zie ook de inleiding.

Woorden in prenten

Nt2-lessen bij vijf bekende prentenboeken

herziene
editie

Veel kinderen houden van voorlezen. Maar anderstalige of ‘taalzwakke’ kinderen begrijpen niet altijd wat er voorgelezen wordt.

Met **Woorden in prenten** breid je eerst hun woordenschat uit, zodat ook deze leerlingen kunnen genieten van bekende prentenboeken.

Woorden in prenten bevat lessen bij de volgende vijf boeken:

- Rupsje Nooitgenoeg
- Wil je mijn vriendje zijn?
- Over een kleine mol die wil weten wie er op zijn kop gepoept heeft
- Welterusten, Kleine Beer
- Max en de Maximonsters

Voordat je deze prentenboeken in de klas voorleest, ga je aan de slag met de anderstalige of ‘taalzwakke’ kinderen. In vijf lessen maken ze kennis met een vereenvoudigde versie van de tekst uit het boek en leren ze de woorden die nodig zijn om het verhaal te begrijpen. Zo breiden ze op een leuke en natuurlijke manier hun woordenschat uit, met 75 tot 80 woorden per boek. Bij dit boek met concrete lessen ontvang je geluidsbestanden waarin de vereenvoudigde tekst wordt voorgelezen en digitale bijlagen met werkmateriaal.

Om te werken met **Woorden in prenten** heb je de oorspronkelijke prentenboeken nodig.

Foto omslag: Roel Burgler

shop.bazalt.nl

9 789461 183002